
Ivan DUGANDŽIĆ

VJERNIČKO
NADAHNUĆE
FRA DIDAKOVA
KARITATIVNOG
DJELOVANJA

Tajna fra Didakove duhovne veličine

U predgovoru životopisa fra Didaka Buntića, što ga je o petnaestoj obljetnici njegove smrti napisao njegov učenik fra Oton Knezović, osvrćući se na građu koju je za tu svrhu prikupio, autor kaže: "Ova probrana građa kaže nam, da je fra Didak Buntić najoriginalnija, najjača i najizrazitija ličnost u novijoj povijesti Bosne i Hercegovine"¹. Koristeći i vrednujući raspoloživu građu, Knezović je temeljito obradio sva područja fra Didakova djelovanja, a ona su doista mnogobrojna i različita. Čovjek ostaje zadivljen čime se sve bavio taj jedinstveni franjevac! Teško je reći što ga je u njegovu relativno kratkome životu od svega 51 godine više zaokupljalo – organiziranje i podizanje školstva svoje mlade franjevačke provincije, opismenjivanje nepismenih masa dragoga mu hercegovačkog puka, briga za gospodarski boljitak siromašnih hercegovačkih seljaka, neumorno zauzimanje oko spašavanja djece u vrijeme gladi njihovim masovnim odvođenjem u Slavoniju, Srijem i Bačku i njihovim smještajem kod novih udomitelja, pa sve do njegova angažiranja na pomirenju suprotstavljenih stranaka u politici. Nitko ni prije ni nakon njega nije uspio tako sretno povezati svoj duhovni poziv s konkretnim služenjem narodu iz kojega je ponikao i kojemu je poslan. Zato je prava šteta što ga naraštaji koji su došli nakon njega nisu sačuvali u življem sjećanju i što nisu u većoj mjeri slijedili primjer njegova života.

Svaki velik čovjek u sebi nosi i krije tajnu svoje veličine. Jedni su veliki jer su ostvarili svoju prirodnu nadarenost i dali značajan doprinos u nekoj grani znanosti ili na nekom praktičnom području ljudskoga života. Ostavili su iza sebe znanstvena otkrića ili velika pisana djela, od kojih žive novi naraštaji. Fra Didak se ne može ubrojiti u tu skupinu velikana, iako je po naravi bio bistar i nadaren, kako svjedoče njegovi suvremenici. Drugi su svoju veliči-

1 O. Knezović, *Život i rad fra Didaka Buntića*, Zagreb 1938., str. 9.

nu stekli hrabrošću i odlučnošću kojom su se u teškim i opasnim vremenima i pod cijenu vlastita života znali nametnuti stavljajući se u službu narodu i tako stekli neprolazne zasluge. Iako mu je njegov narod uvijek bio na srcu, fra Didaka ne možemo svrstati ni u tu skupinu velikana. Treći su, opet, živeći i djelujući u dobro uređenoj i organiziranoj sredini, snagom svoga talenta znali isplivati na površinu i postati veliki. Fra Didaka ne možemo pribrojiti ni njima, jer on se našao na vjetrometini gdje je u svemu trebalo početi od ništice. Neki su opet postigli veličinu time što su imali smisla organizirati i pokrenuti druge, što su znali naći prave suradnike s kojima su ostvarili velika djela. Ni tu ne možemo svrstati fra Didaka, iako je, barem u slučaju spašavanja djece od gladi, imao suradnika. Njegova veličina ne počiva na žrtvi i radu drugih koje je znao vješto uključiti u svoje planove, već na osobnom samoprijegoru i vjernosti u najmanjim stvarima ili, kako kaže njegov životopisac, “po ovome sitnome radu, koji traži potpunu samozataju i Jobovu ustrpljivost, on je učinio dragocjenih usluga Crkvi i narodu”.²

I što god je veće djelo netko ostavio iza sebe, tim snažnije se postavlja i pitanje gdje je taj čovjek nalazio poticaje za svoj požrtvovni rad, koja ga je sila u tome nadahnjivala i nosila? Puko nabranje nećijih velikih djela “uvijek zanemaruje ono što bitno određuje ulogu i veličinu čovjeka a iznosi samo zbir događaja, što redovito dovodi do toga da se vide i ocjenjuju posljedice a uzroci i izvori ostaju nepoznati”.³ Govoreći o fra Didaku, želimo izbjeći tu zamku i doći na same korijene njegova života i djela. U čemu je, dakle, tajna Buntićeva velebnoga djela? Gdje je crpio toliku snagu za svoj neumoran, samozatajan i tako svestran rad u službi svojoj franjevačkoj zajednici i svome hrvatskom narodu u rodnoj Hercegovini?

Prema svjedočenju njegovih učenika, fra Didak je bio bez sumnje vrlo sposoban i nadaren. Odlično je poznao klasične jezike, grčki i latinski, koje je i predavao. Govorio je i više živih jezika, ali nije na tom području dokazivao svoju veličinu. Poznavanje jezika bilo mu je samo sredstvo za mnogo važnije stvari. Čini se da fra O. Knezović dobro naslućuje u čemu je tajna njegove neiscrpane energije i trajnih nadahnuća, kad kaže: “Doista je fra Didak bio duboko religiozan čovjek, čista i neporočna života. Već sam spomenuo, kako je kao profesor najradije čitao Sveto pismo na

2 Isto, str. 6.

3 D. Ćorić, *Fra Didak Buntić – dobrotvor Hercegovine*, u: D. Ćorić (ur.), *Fra Didak Buntić. Spomenica o 60. obljetnici spasavanja gladne djece iz Hercegovine*, KS/Provincijalat Herc. franj. Prov. Zagreb – Mostar 1978., 9-19, str. 10.

grčkom jeziku, te ga znao gotovo naizust. Duh Evanđelja i duh velikog Kristova apostola sv. Pavla, učitelja naroda, prožeo je i njegovu dušu, oplemenio njegovo srce i ulio mu žarku ljubav prema Bogu i bližnjemu”.⁴

Bez obzira na prirodnu nadarenost te urođenu hrabrost i odlučnost, baš tu, u njegovoj zreloj i izgrađenoj religioznosti krije se tajna fra Didakova života i njegove nesebične zauzetosti za svoju Provinciju i svoj narod. Samo čovjek koji je tako volio Sveto pismo, s ljubavlju ga čitao i njime se nadahnjivao, mogao je u svojoj osobi ujediniti tolike i tako velike vrline. Zar je moguće, osim u ozračju slobode djece Božje, u tako nesklonim uvjetima života koji su zapali fra Didaka nastupati tako slobodno i odvažno, a opet nikad nepromišljeno i agresivno? Biti nepopustljiv u svojim stavovima i zahtjevima prema onima koji odlučuju o ljudskim sudbinama, a ipak ne učiniti ih svojim neprijateljima, već ih, štoviše, prisiliti da mu se dive?

Samo je prihvaćajući biblijsku poruku da su svi ljudi braća moguće onako oštro se boriti za svoje ideale, a ni u jednome čovjeku koji drukčije misli i djeluje ne gledati neprijatelja, kao što je to uspijevalo fra Didaku. Samo slijedeći duh Svetoga pisma moguće je sretno povezati neviđeni aktivizam na tolikim područjima i trajni rast u duhovnome životu, pomiriti tako velike uspjehe i pravu evanđeosku malenost i poniznost. Pretjerani aktivizam, naime, mnoge ljude ostavi duhovno praznima, a veliki uspjesi ih učine samodopadnima, pa i oholima. U fra Didaka nema ništa od toga.

Čovjek biblijskoga duha i biblijske vizije

Kada se čita fra Didakova pisana ostavština, njegova službena pisma koja je kao provincijal pisao svojoj redovničkoj braći, njegovi nagovori izrečeni u različitim prigodama, njegova korespondencija s različitim predstavnicima kulture, političke vlasti ili crkvenoga života, gotovo u svakoj rečenici osjeća se biblijski duh. Starozavjetna biblijska mjesta, ali i neka mjesta iz evanđelja fra Didak citira doslovce, i to često na latinskome jeziku. Iz toga se može zaključiti da se, kad je u pitanju taj dio Biblije, služio Vulgatom, što je u to vrijeme bilo uobičajeno u cijeloj Katoličkoj crkvi. Drukčije je, međutim, s Pavlovim poslanicama. Samo nekoliko kraćih citata doneseni su na latinskom. Primjerice, u okružnici sa sastanka svih franjevačkih provincijala u Sarajevu, za koju se s razlogom misli da odaje

4 O. Knezović, *nav. dj.*, str. 89.

fra Didakov duh,⁵ kaže se: “Braćo! Naše zvanje kao i geslo jest: ‘Omnia instaurare in Christo’ tj. sve preporoditi u Kristu” (Ef 1,10). To je Vulgatin prijevod grčkoga teksta, samo što je tu zamijenjen redosljed riječi koji u Vulgati glasi: “instaurare omnia in Christo”. U istom izvješću kao primjer koji svi franjevci trebaju nasljedovati navodi se, opet prema Vulgati, “mansuetudo et modestia Christi” – krotkost i blagost Kristova (2 Kor 10,1).

Uz ta dva Pavlova citata, u istom izvješću nalazi se još nekoliko kratkih novozavjetnih citata iz različitih spisa. Nakon što su braća ozbiljno upozorena kako oholost može dovesti do prezira redovničkih zavjeta, pa tako i do prave apostazije, to jest do otpada od same istine, navodi se iz Ivanova evanđelja primjer Lucifera, za koga se kaže “in veritate non stetit” – nije stajao u istini (Iv 8,44). Istu braću se podsjeća i na riječ apostola Petra: “Deus superbis resistit” – Bog se protivi oholima (1Pt 5,5). Naglašujući kako bi franjevci već po svome zvanju, koje su sami izabrali, kao sinovi sv. Franje morali biti ponizni, fra Didak navodi Isusovu riječ: “Qui se exaltat, humiliabitur” – tko se uzvisi, bit će ponižen (Lk 18,14). Mlaki i nehajni redovnici zatim se upozoravaju što je Bog takvima poručio u Knjizi Otkrivenja: “incipiam te evomere ex ore meo” – izbacit ću te iz svojih usta (Otk 3,16). Tu treba još spomenuti i Isusov nalog učenicima prema Matejevu evanđelju kao poticaj franjevcima da budu zauzeti u naviještanju riječi Božje: “docete omnes gentes” – učinite sve narode učenicima mojim (Mt 28,19).

Za sve spomenute citate karakteristično je da su vrlo kratki i da se lako pamte. Oni su u crkvenome rječniku toga vremena imali gotovo poslovično značenje, jer su korišteni u najrazličitijim prigodama kao potvrda neke tvrdnje ili poticaj na pravilno djelovanje. No nisu samo biblijski citati dokaz da je fra Didak doista u zavidnoj mjeri bio čovjek Svetoga pisma. U njegovu životu, u njegovim postupcima, ima toliko toga što neodoljivo podsjeća na biblijske velikaše, kojima se on zasigurno svjesno nadahnjivao. Njegova duboka svijest da svoj narod mora zaštititi od nepravde koja mu se nanosi, odaje nešto od one Mojsijeve brige za njegov progonjeni i tlačeni narod. Kao što Mojsije samo u Božje ime nalazi hrabrosti suočiti se s moćnim faraonom i od njega tražiti da oslobodi njegov narod iz ropstva, tako se i fra Didak u Božje ime hrabro i neustrašivo zauzima za hercegovačku sirotinju kod vlasti u Sarajevu i Beču.

I kao što se Mojsije u svemu poistovjećivao sa svojim narodom, tako i fra Didak u svome pismu zemaljskom

5 Usp. R. Šilić, *Fra Didak – provincijal*, u: D. Čorić (ur.), *nav. dj.*, 89-104, str. 91.

upravitelju, barunu Sarkotiću, u Sarajevo, u vrijeme gladi, bez ikakva okolišanja kaže: “Kad je ovo ovako, ja vašu preuzvišenost molim i zaklinjem živim Bogom, ako nam ne možete povratiti mir, ako nam nema hljeba, a vi nama pribavite nekoliko starih lađa, pa nas turite niz Jadransko more i prepustite neizvjesnoj sudbini za izbjeći ovoj groznoj smrti, koja nas sigurno čeka, i ja ću je osobno dijeliti i zaploviti onoj zemlji, odakle se čuje Božji glas i gdje se navješćuje Evanđelje mira i pravde za sve narode male i velike”.⁶ Ovo fra Didakovo poistovjećivanje sa sudbinom naroda i uporno kucanje na savjest onoga tko može promijeniti tu sudbinu neodoljivo podsjeća na isto takvu Mojsijevu upornost u molitvi Jahvi da oprosti narodu, koja ide sve do izražavanja spremnosti da i on sam bude žrtvovan, ako se Bog neće smilovati njegovu narodu (usp. Izl 32,32).

I u fra Didakovo vrijeme bilo je onih koji su mislili kako je prava duhovnost u čovjekovu pokušaju da se izdigne iznad materijalnoga svijeta i tako približi Bogu. Nerijetko se govorilo o preziru svijeta ili bijegu iz njega kao nužnim uvjetima rasta u duhovnome životu. Takvi su bili skloni i fra Didakovo djelovanje katkada proglasiti odveć svjetovnim i premalo duhovnim, što bi trebalo prepustiti laicima. Po njima, svećenik i redovnik trebali bi se baviti isključivo molitvom i kontemplacijom, a ne politikom i dnevnim problemima života. No to je bilo i ostalo pogrešno shvaćanje kršćanske duhovnosti koja je uvijek vezana baš uza svakodnevni život i njegove brige i potrebe.

To je još samo jedan znak više kako je fra Didak bio daleko ispred svoga vremena. U leksikonu suvremene kršćanske duhovnosti ona je opisana na sljedeći način: “Kršćanska duhovnost svakodnevicu uzima ozbiljno, ona je duhovnost svakodnevice... Temeljem ‘inkarnacije’ Duha takozvani normalni ili profani život doživio je golemo uzdignuće... Kršćanska duhovnost polazi od toga da je na pozornici svakodnevice i svjetskog događanja, socijalnoga, političkog i kulturalnog života toliko toga ‘duhovnoga’ skriveno i događa se kao dar i zadatak.”⁷ Kao da je autor tih riječi imao pred sobom fra Didakov lik i njegovu duhovnost.

Za takvu duhovnost možemo bez ikakve zadržke reći kako je ona biblijska duhovnost, jer Biblija ne govori o nekom apstraktnom Bogu, već o onom koji se objavio u mukotrpnj svakodnevici jednoga konkretnog naroda kako bi tom narodu priskočio u pomoć. “Kršćanska je duhovnost biblijska jer vjera trajno ostaje povezana uz ‘riječ Božju’ o kojoj nam svjedoče biblijski spisi i jer se usmjeruje

6 Citirano prema: O. Knezović, *Život i rad fra Didaka Buntića*, str. 38sl.

7 C. Schütz, *Christliche Spiritualität*, u: C. Schütz (izd.), *Praktisches Lexikon der Spiritualität*, Freiburg-Basel-Wien 1992., 1170-1180, str. 1179.

prema svjedočanstvu vjerničkoga djelovanja koje nalazimo u tim spisima.”⁸

Za fra Didaka možemo reći da je već gotovo prije stotinu godina u sebi izgradio takvu duhovnost i primjerom svoga života druge poticao na nju. On je imao otvorene oči srca baš za tu svakodnevicu ljudi oko sebe i u njihovim teškim životima otkrivao je tu ‘duhovnu’ crtu koju je prepoznavao kao dar i zadaću. U svom aktivizmu on se nije duhovno umanjivao već je trajno i sam duhovno rastao, a u tom duhovnom rastu nalazio je uvijek nove poticaje za još snažnije djelovanje. Nije dopustio da mu ono što svaki svećenik i redovnik obavlja svaki dan, slavljenje euharistije i moljenje časoslova, postane samo obveza. Pogotovo je euharistiju slavio zanosno, jer je to za nj bio istinski susret s euharistijskim Kristom, kojim se hranila sva njegova aktivnost. Godine 1921. doveo je fra Didak skupinu bogoslova na studij u Paderborn u Njemačkoj. Nakon što ga je dr. Burkhardt, profesor psihologije, vidio kako slavi misu, rekao je poslije tim bogoslovima: “Još nikad u životu nisam sreo svećenika koji tako divno celebrira.”⁹

Te dvije crte njegove duhovnosti, posvemašnja usmjerenost na Boga u čitanju Svetog pisma, moljenju časoslova i svakodnevnom pobožnom slavljenju euharistije te isto tako posvemašnja usmjerenost na drugog čovjeka i njegove potrebe govore o čovjeku koji je ostvario visok stupanj ljudske zrelosti i kršćanske svetosti. Tražeći definiciju prave svetosti, poznati njemački duhovni pisac H. Spaemann posuđuje riječi jednoga od brojnih židovskih mudraca, u čijoj se mudrosti prepoznaje biblijski duh: “Svetost je takvo držanje koje pripada svakom djelovanju, koje je povezano sa svim činima, koje prati i oblikuje čitav život – nema izleta u svetost. Svetac je čovjek koji ne zna kako bi bilo moguće ne ljubiti, ne suosjećati s drugima i ne pomagati, ne imati osjećaja za radosti i strahove drugih – ona je put na kojem se ostaje vjeran izvoru bitka.”¹⁰

Pavao kao uzor i poticaj

Kako god je široko poznao Sv. pismo i na nj se pozivao, nije teško zaključiti da je Buntić na poseban način cijenio sv. Pavla, njime se nadahnjivao u svome djelovanju i

8 G. Stachel, *Biblische Spiritualität*, u: C. Schütz (izd.), *Praktisches Lexikon der Spiritualität*, Freiburg-Basel-Wien 1992., 1189-1192, str. 1189.

9 S. Vasilj, *Svećenički lik fra Didaka Buntića*, u: D. Ćorić (ur.), *nav. dj.*, 47-52, str. 49.

10 H. Spaemann, *Heilig/Heiligkeit*, u: C. Schütz (izd.), *Praktisches Lexikon der Spiritualität*, Freiburg-Basel-Wien 1992., 585-594, str. 593.

na nj se često pozivao. Katkad su to izričiti citati, a katkad parafraze ili samo aluzije na pojedina Pavlova mjesta. No i onda kad nije posrijedi nijedan od tih slučajeva, gotovo u svakom njegovu pothvatu i pristupu problemima koje treba rješavati, osjeća se Pavlov duh. Dobro je to uočio i naglasio fra S. Vasilj kada za njegov odnos prema Pavlu kaže: "Fra Didak je toliko srastao s duhom i stilom sv. Pavla, da se ne vidi gdje ga doslovno citira, a gdje parafrazira i naprosto diše njime".¹¹

Nekoliko puta fra Didak se izričito poziva na Pavla spominjući ga poimence. Tako nakon svoga izbora za provincijala 1919. godine u svojoj prvoj okružnici piše braći: "Osim onoga, što smo gore spomenuli, naime da razborito radimo i pošteno se vladamo, da živimo prema svećeničkom dostojanstvu, upućujem Vas, na one sjajne riječi sv. apostola Pavla, koje će uvijek vrijediti, i kojima hoću da ste svi Vi opomenuti, da ih pažljivo poslušate, da i smisao ozbiljno proučite; jer riječi su božanske, koje su mi se uvijek najviše dopadale". Nakon tih uvodnih riječi u znacima navoda dolazi podulji tekst, što znači da ga je fra Didak zamislio kao citat: "Dakle neka braća nastoje, da se pokažu službenicima dobrih djela u nauci, u čistoći, u dostojanstvu – da su besprijeekorni – da se protivnik zasrami ne imajući ništa zla o nama reći, živući ozbiljno, pravедno i pobožno, ne vrijeđajući nikoga, da se služba naša ne koristi, živjeti u miru sa svakim, nikoga ozlijediti".¹²

Ipak, tekst u gore citiranom obliku uzalud ćemo tražiti u Pavlovim poslanicama, što znači da ipak nije riječ o doslovnome citatu. Umjesto toga, riječ je o vrlo uspjelom kolopletu iz čak četiriju poslanica koje se bave tematikom koju fra Didak želi svojoj braći staviti na srce: 2 Kor 6,3: "Mi ničim ne dajemo nikakva povoda sablazni, da se ne bi ozloglasila naša služba"; 1 Tim 4,12: "...budi uzorom vjericima u riječi, u vladanju, u ljubavi, u vjeri, u čistoći"; 2 Tim 2,25: "Protivnike će ukoriti blagošću..."; Tit 2,8: "...zdravu i besprijeekornu riječi, da se posrami svaki protivnik jer ne može o nama što zlo reći." Sva ta mjesta govore o važnosti primjerna kršćanskoga života u odnosu prema protivnicima koji kršćane ocrnjuju. Ali nam i način kako fra Didak sve to sažima govori o njegovu izvrsnom poznavanju svih tih mjesta.

Nadalje, ako spomenuta mjesta usporedimo s tada raspoloživim hrvatskim prijevodima Novoga zavjeta, lako ćemo zaključiti da fra Didak nije citirao ni iz kakvoga prijevoda, već po sjećanju, i to na temelju grčkog izvornoga

11 S. Vasilj, *nav. dj.*, str. 50.

12 O. Knezović, *nav. dj.*, str. 93s.

teksta koji slobodno prevodi. To potvrđuje i sljedeći tekst koji fra Didak donosi neposredno nakon ovoga: “Borite se dakle, braćo, ne sa zabludjelima, nego sa zabludama; zabludjele zagrlite prijateljskim i bratskim duhom i izbačene od zabluda sve privodite k Isusu Kristu”. Ni taj tekst nije doslovan citat nekog određenog Pavlova mjesta, već slobodno parafraziranje Pavlovih misli iz poduljega teksta 1 Sol 2,3-12. Pavlov savjet zajednici u Solunu do te mjere je prilagođen fra Didakovim naslovnici i okolnostima njihova života da nije baš lako odmah otkriti na koje Pavlovo mjesto točno cilja.

Izravno pozivanje na Pavla nalazimo i u već spomenutom izvješću sa sastanka provincijalâ u Sarajevu. Nakon što je riječ iz Poslanice Efežanima “sve preporoditi u Kristu” (Ef 1,10) navedena kao geslo života u franjevačkom redu i nakon upozorenja kako je sv. Franjo sebe nazivao “posvema katoličkim i apostolskim mužem”, dolazi izravan poticaj: “Naša je dužnost po sv. zavjetovanju, kojim postadosmo žrtva paljenica pred Bogom, da poput apostola naroda preporučamo druge, napose narod, usred kojega živimo, u duhu Kristovu. Hoćemo li da budemo vjerni nasljednici Serafinskoga Oca, glavna zadaća našega života mora da bude: naše posvećenje i rad oko bližnjega; moramo biti duhom katolici, djelovanjem apostoli”¹³.

Iako se na prvi pogled može činiti da je to samo općenito pozivanje na “apostola naroda” (Pavla), ipak nam izraz “žrtva paljenica” u fra Didakovu tekstu otkriva da on i ovdje misli na jedno sasvim konkretno Pavlovo mjesto. Potičući naime Filipljane da budu “besprijekorni i čisti, neporočna djeca Božja usred nastranog i pokvarenog naraštaja” (Fil 2,15), Pavao to želi potkrijepiti vlastitim osjećajem pišući im iz tamnice u Efezu, gdje ga čeka proces koji može završiti i smrtnom presudom, pa nastavlja: “Štoviše, veseo sam i radujem se s vama svima, ako se i krv moja mora kao žrtva liti na žrtveni prinos vaše vjere” (2,17). Po uzoru sv. Pavla i fra Didak je spreman za svoj poziv i svoje poslanje prinijeti i najveću žrtvu, onu vlastitoga života. U tome času zasigurno nije mogao ni slutiti kako će taj trenutak vrlo brzo doći. Nije doduše Pavla nasljedovao u mučeništvu, ali je njegov život izgorio u nesebičnoj službi narodu, i to na zemlji njegova Brotnja, gdje se našao u traženju načina kako tu zemlju činiti što plodnijom.

Osim po hrabrosti i upornosti koje su resile fra Didakov život, on je svom velikom uzoru, svetomu Pavlu, sličan i po odlučnosti u svojim stavovima i po dosljednosti u njihovoj provedbi. Neki primjeri iz njegova života neodoljivo podsjećaju na Apostola naroda. Kad je fra Didak 1919. godine izabran za provincijala, bilo je to vrijeme bespoštedne borbe političkih stranaka u Bosni i Hercegovini, u što su nažalost bili uvučeni i neki franjevci. Doduše, jedinstvo provincije u tome času bilo je još uvijek prilično zadovoljavajuće, ali već su se počele osjećati neke negativne posljedice te stranačke politike koja je sve više prodirala među franjevce, što je fra Didaka ozbiljno zabrinulo, pa u svojoj prvoj okružnici nevjerojatnom odlučnošću kaže: "Kad bi i sami naš Gospodin stao usred braće i podijelio ih, ja bi se usudio povikati: 'Odstupi, Gospodine, i ne razdjeljuj braće!'"¹⁴

Ta odlučnost i radikalnost može se mjeriti samo s onom Pavlovom kad se on osvrće na neshvatljivu spremnost njegovih Galaćana da prihvate neko "drugo evanđelje", kako on s prepoznatljivom ironijom naziva agitaciju svojih protivnika koji su nakon njegova odlaska došli u galacijske zajednice: "Tog drugog zbilja nema! Ima samo nekih ljudi koji vas zbunjuju i koji žele izvrnuti Kristovo Evanđelje. Ali, ako bi vam tko – bili to mi, bio anđeo s neba – navijestio Evanđelje protivno onom koje smo vam navijestili, neka je proklet! Ponavljam ono što smo upravo rekli: ako vam zbilja tko navješćuje Evanđelje protivno onom koje ste primili, neka je proklet!" (Gal 1,7-9). S takvom odlučnošću mogu nastupiti samo oni ljudi koji su do kraja uvjereni u ispravnost i veličinu onoga što zastupaju i štite: Pavao u svoje evanđelje koje je navijestio Galaćanima, a fra Didak u potrebu jedinstva braće kojima je upravo postao poglavar.

Fra Didak je, naime, pritom duboko svjestan da nije u pitanju jedinstvo koje bi počivalo na nekakvom ljudskom dogovoru i koje se, ako je poljuljano, može opet uspostaviti uvjerljivim ljudskim razlozima. Umjesto toga, on – opet imajući na pameti Pavla i njegovu borbu za jedinstvo kršćanske zajednice u Korintu – one koji svojom zauzetošću u političkim strankama ugrožavaju jedinstvo braće podsjeća na stvarni temelj toga jedinstva: "Cilj nam je isti, i ako su nam možda putovi razni. Gospodin je postavio svo-

14 Citirano prema: R. Šilić, *Fra Didak – provincijal*, str. 94; Cjelovit tekst te fra Didakove nastupne poslanice nalazi se u: A. Nikić, *Fra Didak Buntić – hrvatski i crkveni velikan*, Mostar 2004., str. 530-535.

jom naukom i svojim božanskim životom kamen – uglac. Žalibože od toga se sve udaljilo i lijevo i desno. Pohlepa za užitkom, za vlašću, oholost, rat i sve bijede i posljedice, koje iz toga izlaze, obuzele su današnje društvo”.¹⁵ I tu je očita aluzija na Pavlov odgovor na podjele u Korintu: “Nitko, naime, ne može postaviti drugoga temelja osim onoga koji je već postavljen, a taj je Isus Krist. Zida li tko na ovom temelju zlatom, srebrom, dragim kamenjem, drvetom, sijenom, slamom, svačije će djelo izići na vidjelo” (1 Kor 3,11-13).

Pripadnike suprotstavljenih političkih stranaka fra Didak ni jednoga trenutka ne ostavlja u dvojbi na što on to misli kad govori o “istom cilju” i “različitim putovima”. Parafrazirajući riječi Ivanova (Iv 2,13-22; 10,1-18), Lukina (Lk 10,29-37) i Matejeva evanđelja (Mt 13, 24.30), upozorava ih kako kršćanin i u politici mora slijediti cjelovit duh evanđelja, a ne pozivati se samo na neke Isusove riječi ili geste. Evo toga teksta: “Vi hoćete demokraciju. Hoću je i ja. Vi hoćete slobodu. Borit ću se do krvi i ja za nju. Vi hoćete praktično kršćanstvo i imate pravo; to je i moj ideal. Ta vidimo jasno, da će ljudstvo bez vjere postati zvižer. Ali u tom ne mogu da se s Vama složim, što Vi gledate i pred očima imate samo sliku razjarena Gospodina, gdje spletenim bičem tjera grješnike iz hrama, a ne ćete da ga pogledate u slici milosrdna Samaritanca, ne ćete da ga vidite u slici dobrog pastira. Gospodin posija dobro sjeme, dođe zao čovjek i vrhu toga posije kukolj. Kad sluge upitаше gospodara u svojoj revnosti: ‘Hoćeš li da pođemo i da počupamo taj korov?’, zabrani im gospodar veleći: ‘Ne, da ne bi čupajući kukolj iščupali i pšenicu. Pustite, da oboje raste zajedno do žetve’. Nijesu ni zli ljudi bez svrhe na ovome svijetu. Ta mogao bi ih Gospodin lako uništiti... Tako dakle u Vašem radu in re fortiter, in modo suaviter (u stvari hrabro, u načinu blago). Sredstva su: ljubav, istina i iskrenost. Više sklonosti nego gorljivosti”.¹⁶

Ovaj tekst nam otkriva najmanje dvije važne stvari s obzirom na fra Didaka: prvo, njegovo izvanredno poznavanje ne samo teksta već i duha evanđelja. Njemu je nezamislivo istrgnuti neki citat iz konteksta cjeline i tako ga zapravo upotrijebiti protivno Isusovu duhu; drugo, fra Didak ne dopušta da se kršćanin u politici ravna nekim drugim razlozima osim kršćanskim. Zato one koji bi bičem uspostavljali demokraciju i slobodu, podsjeća na primjer milosrdnoga Samaritanca i na Isusove riječi iz prisposode o ljulju i pšenici (usp. Mt 13,36.43).

15 O. Knezović, *nav. dj.*, str. 111.

16 Isto, str. 111s.

Možda nitko od njegovih suvremenika nije tako duboko osjećao i bolno proživljavao nepravdu koja se čini njegovu narodu, ali njemu je strana svaka pomisao na bilo kakav oblik nasilnoga mijenjanja društva. On poznaje samo revoluciju evanđelja i za nju se zauzima svim srcem. Zato on povezuje što se na prvi pogled čini da je nemoguće povezati: “u stvari hrabro, u načinu blago”. I u tome fra Didakovu savjetu kao da odjekuje Pavlova riječ Filipljanima: “Neka vaša blagost bude poznata svim ljudima” (Fil 4,5). Tako piše čovjek iz tamnice s kojim uopće ne postupaju blago, već mu prijeti i smrtna osuda.

U jednoj drugoj prigodi fra Didak se izravno poslužio Pavlovim riječima, ali što je još važnije, i nastupio Pavlovom odlučnošću. Godine 1916. fra Didak je pisao zemaljskom poglavaru Bosne i Hercegovine u Sarajevu, barunu Sarkotiću. U tome pismu žalio se na zapostavljanje vojnika podrijetlom iz Hercegovine i općenito na težak život seljaka u Hercegovini, tražeći od njega da učini nešto kako bi se te nepravde ispravile. Nakon što je dobio negativan odgovor, fra Didak još jednom pokazuje svu svoju odlučnost u namjeri da nešto učini za svoj ispaćeni narod, pa piše: “Vaša mi je preuzvišenost i ukor radi kritike dala. Primam ga rado. ‘Volo etiam anathema esse pro fratribus’ – (Hoću i proklet biti za braću). Nu Bog mi je svjedok, preuzvišeni gospodine, da ja nikada i nikome ne bih rada nepravde ili uvrede nanijeti, nikad neistine oli laži reći, niti je moja namjera bila ma koga kritizirati, nego jedino i samo svojoj braći i svome narodu koristiti i obraniti ga...”¹⁷

Buntić je i ovdje posudio Pavlove riječi kojima on, započinjući svoje duboko teološko razmišljanje nad misterijem Izraelova neprihvatanja Krista, svoje čitatelje uvjerava da to nije nimalo promijenilo njegovu ljubav prema vlastitom narodu, već štoviše, on s bolom u srcu doživljava sudbinu svoga naroda: “*Istinu govorim u Kristu – ne lažem – zato mi svjedoči moja savjest zajedno s Duhom Svetim da u svom srcu nosim duboku i trajnu bol. Želio bih da ja osobno budem određen za uništenje, odijeljen od Krista, za svoju braću, za svoju rodbinu po tijelu*” (Rim 9,1-3). Da fra Didak nije poput Pavla u svome srcu nosio “duboku i trajnu bol” za svoj narod, teško bi se u određenom trenutku sjetio ove Pavlove riječi. U tom slučaju ona ne bi imala nikakve težine. No njegova spremnost da za svoj narod podnese sve, bila je općepoznata, pa je i njegova riječ, posuđena od Pavla, njemu bila posve primjerena.

Iako spomenuti general, iz tko zna kojih razloga, na fra Didakovu intervenciju nije pozitivno reagirao, ona je

17 Prema: D. Čorić (ur.), *Fra Didak Buntić*, str. 115.

vjerojatno bila još jedan kamenčić u mozaiku fra Didakove veličine i u njegovim vlastitim očima. Sarkotić će, naime, to otvoreno priznati u svom osvrtu na fra Didakov život, objavljenom nakon njegove smrti u bečkim novinama *Reichspost*, od 22. II. 1922., gdje piše: “Ja ne vjerujem da u Hercegovini ima ijedna duša, koja Didaka ne bi poznavala, koja nije osjetila i nešto primila od njegove dobrote, koja nije u njega gledala s ljubavlju i poštovanjem, koja u njemu ne bi gledala branitelja naroda, siromašnog, ali junačkog, koji je u stalnoj borbi s prirodom, a kojemu je on s iskrenim oduševljenjem posvetio svoj život i rad... Dao Bog da se u zemlji i narodu, u kojem djeluje tako zaslužni franjevački Red što prije rodi njegov dostojni nasljednik”.¹⁸

Samo slava Božja i dobro naroda

Već smo naglašivali kako je doista zadivljujuće što je sve fra Didak Buntić ostvario u svome relativno kratkome životu. Netko je zgodno rekao da bi, prema normalnim ljudskim mjerilima, za to trebalo nekoliko ljudskih života. Po veličini ostvarenih djela njega je moguće svrstati među rijetke velikane koji su umnogome zadužili svoj narod za sva vremena. No ima nešto u njegovu životu što ga i među velikanima čini posebnim, a to je njegova nevjerojatna samozatajnost i skromnost u svim prigodama. Njega resi ona poznata evanđeoska veličina u malenosti i služenju koja je posve logična posljedica njegove biblijski usmjerene duhovnosti.

Dok se, naime, i najsamozatajniji ljudi katkada znadu zaboraviti i pokazati uvrijeđenima ako netko drugi želi prigrabiti dio njihovih zasluga, u fra Didaka ne možemo nigdje otkriti taj osjećaj. Njemu je jedino važno da se čini dobro, a iz kojih se pobuda čini, time se on ne opterećuje. Kad se znade kolika je njegova zasluga za gradnju velebne širokobriješke crkve, nekome se može činiti neshvatljivim da nije dopustio da na njoj uklešu njegovo ime. Jedan od njegovih učenika, fra Marijan Zubac, to je protumačio na svoj način: “Nije na njoj ostavio svoje ime urezano, ali je na cijeloj zgradi ostavio otisak svoje ličnosti.”¹⁹

Zadivljujući je primjer fra Didakove reakcije na postupak narodnoga poslanika Đure Džamonje kad je ovaj požurio i pod svojim imenom u “Hrvatskoj obrani” objavio fra Didakov prvi članak o tome kako država u Herce-

18 Isto, str. 134s.

19 Citirano prema: Fra A. Nikić, *Širokobriješka crkva – pjesma od kamena*, u: D. Čorić (ur.), *nav. dj.*, 55-66, str. 62.

govini duhan otkupljuje po najnižim cijenama u cijeloj zemlji. Kad je članak ugledao svjetlo dana i kad se oko toga podigla prašina, fra Didak piše svomu prijatelju Dobržanskomu: "Kad je već iznio Džamonja pod svojim imenom, neka mu i bude. Kako sam Vam već i kazao, meni nije do imena, do slave, do kakva žurnalističkog ugleda, nego jedino do opće koristi, do djela...Pravo donekle imate, što se obarate na 'reklamu, taštinu, captaciju auae popularis' (traženje popularnosti), ali ja opet kažem u našoj neprilici i nevolji: ne pazim ja, iz kakve tko svrhe radi; samo neka radi i neka ide u o p ć u k o r i s t, pa makar se on do nebesa uzdigao, ja bih mu drage volje skale držao."²⁰ Uz fra Didakov očit smisao za humor, ovdje prije svega izbija na vidjelo dokle je taj čovjek bio spreman ići u samoodricanju i samozatajnosti kad je u pitanju dobro vlastitoga naroda.

I ovdje, kao i u mnogim drugim prigodama, nije teško prepoznati duh velikoga Pavla. Dok se on nalazi u tamnici u Efezu i s neizvjesnošću očekuje ishod svoga procesa, do njega stižu vijesti o tome kako neki u Filipima naviještaju evanđelje s očitom namjerom da umanje Pavlov ugled u toj kršćanskoj zajednici. Pavao se ne da zbuniti tom viješću, a još manje daje maha svome gnjevu, već zadivljujućim mirom i još većom samozatajnošću piše Filipljanima: *"Ali, braćo, želim da vi znate da je moj položaj veoma mnogo pripomogao širenju Radosne vijesti...i da se većina braće, obrabrena u Gospodinu mojim okovima, usuđuje sve više i više bez straha propovijedati riječ Božju. Jedni, istina propovijedaju Krista iz zavisti i natjecanja, a drugi iz dobre volje: oni koji su potaknuti ljubavlju propovijedaju jer znaju da sam postavljen za obranu Radosne vijesti, a oni koji su zadoje-ni častohlepljem navješćuju Krista neiskreno, s namjerom da povećaju broj svojih okova. Pa što biva? Ništa osim što se na svaki način, bilo pod izlikom, bilo iskreno, Krist propovijeda. I tomu se radujem i radovat ću se"* (Fil 1,12-18).

Fra Didakova skrb za gladne

Dugotrajna i žilava fra Didakova borba da se u vrijeme strašne gladi koja je Hercegovinu zahvatila, posebice 1917. godine, osigura barem minimum žita kako bi siromašan narod preživio, predstavlja jedno od najvećih njegovih djela, jer u pitanju je bila sama egzistencija naroda. Možda se baš u tome najbolje prepoznaje kako je fra Didak disao biblijskim, pogotovo Pavlovim duhom. Cijela Biblija, naime, govori o konkretnoj skrbi za siromahe, pogotovo

20 Citirano prema: O. Knezović, *nav. dj.*, str. 90.

za gladne. Svi starozavjetni proroci uzimaju ih u zaštitu i nastoje potaknuti srca bogataša da s njima dijele svoje bogatstvo. Ideal naroda Božjega u Starom zavjetu jest “da ne bude siromaha kod tebe” (Pnz 15,4). Čini se da je prva kršćanska zajednica, kako je Luka prikazuje u Djelima apostolskim, živjela sa sviješću kako je u njezinoj sredini ostvaren taj starozavjetni ideal, pa Luka za nju kaže kako im “sve bijaše zajedničko” (Dj 2,44) i da među njima “nitko nije oskudijevao” (4,34). Zacijelo je prvim kršćanima itekako odzvanjala Isusova riječ da je sve što je učinjeno za siromašne i gladne učinjeno za njega samoga (usp. Mt 25,40). Luka je zabilježio i Isusovu riječ kako bogataši, dijeleći svoje bogatstvo siromasima, mogu steći sebi blago na nebu (usp. Lk 6,38).

Čini se da je i Pavla vodio upravo taj praktičanski ideal da nitko ne oskudijeva, kad je onakvom upornošću skupljao milostinju po svojim zajednicama u Maloj Aziji i Grčkoj i to nosio siromašnoj prazajednici u Jeruzalemu, koja je živjela u teškim socijalnim uvjetima. Moleći svoje vjernike u Korintu da sudjeluju u tom djelu ljubavi, Pavao podsjeća da su razlozi u Kristovoj velikodušnoj darežljivosti prema čovjeku, kad kaže: “Ne govorim vam ovo po zapovijedi, nego želim primjerom revnosti drugih iskušati iskrenost vaše ljubavi. Ta, poznato vam je milosrđe Gospodina našega Isusa Krista kako je radi vas od bogataša postao siromah da vi postanete bogataši njegovim siromaštvom” (2 Kor 8,8-9). Zanimljivo je da se Pavao ne poziva na Isusovu riječ, već on cijeli njegov život tumači kao dragovoljno osiromašenje kako bi obogatio čovjeka (usp. Fil 2,5-11).

Očito je da je fra Didak i u tome slijedio Pavla. S koliko je samo upornosti pokušavao pokrenuti odgovorne da priteknu u pomoć gladnomu hercegovačkomu narodu! Već sredinom 1916. godine on je naslućivao što će se uskoro dogoditi, pa piše: “Ja sam svrhom lipnja prošao svuda čitavi ovaj kraj Hercegovine uključiv i Duvno, glavnu našu žitnicu. Vidio sam odmah da nas čeka ovo što nas stiglo, pa došao u kotar, na okružnu oblast i na vladu 19. srpnja 1916. Obašao sam skoro sve šefove vlade i rekao da se mi nemamo u što nadati nego se moramo postarati kako bi se katastrofa uklonila.”²¹ Buntić se nije zaustavio u Sarajevu, već je preko generala Sarkotića ishodio da bude primljen u carskom dvoru u Beču i da središnju vlast upozna s tragičnim stanjem siromašnoga naroda u Hercegovini. Kako bi bio što konkretniji i uvjerljiviji, odlučio je sa sobom

21 Prema: I. Bagarić, *Spasitelj sirotinje*, u: D. Ćorić (ur.), *nav. dj.*, 85-88, str. 86.

“ponijeti sedam vrsta hercegovačkog kruha: sijerak, kukuruzovina s mekinjama, karišik, proso, šilj, bar i kljenova kora,”²² da car vidi čime se narod hrani.

No sve to nije ništa pomoglo. Kad je narod već počeo masovno umirati od gladi, fra Didak se odlučuje pokušati spasiti barem najugroženiju djecu, bez koje neće biti budućnosti Hercegovine. Istražujući izvore koji govore o akciji spašavanja i zbrinjavanja djece u Slavoniji, Srijemu, Banatu i Bačkoj, fra Ignacije Gavran dolazi do brojke od 12.270-ero djece koja su u više navrata ondje otpremljena.²³ Drugi misle da ih je bilo i 17.000. Ponajprije, tu se nameće pitanje odakle tom čovjeku hrabrost preuzeti na sebe odgovornost za toliku djecu? To mogu samo ljudi posve oslonjeni na Boga i njegovu Providnost. Roditelji te djece zasigurno mu ih ne bi bili povjerali da nisu u njemu gledali čovjeka Božjega. Govoreći o njemu kao dobrotvoru Hercegovine, fra Didak Ćorić navodi: “Majke su mu znale staviti u naručje svoje nejakog dijete, a njegove riječi: ‘Ne boj se, ja ću ga čuvati’, bile su dovoljne da im zaustave suze.”²⁴

U tadašnjim vrlo ograničenim uvjetima javnoga prometa toliku djecu odvesti do spomenutih pokrajina i naći one koji će ih kršćanskom ljubavlju prihvatiti i za njih se brinuti, graniči s biblijskim čudom mane u pustinji ili Isusovim čudesnim umnoženjem kruha da se nahrani gladno mnoštvo u pustom kraju. A da je u svemu tome vladao pravi biblijski duh, ne samo kod fra Didaka već i kod dobrih ljudi u krajevima gdje je bilo žita, vidi se iz fra Didakova zahvalnog pisma koje po povratku u Hercegovinu upućuje dr. Šiloviću u Valpovo: “Povrativ se svome domu još i sad stojim pod dojmom. Očaran i opojen besprimjernom gostoljubivošću, susretljivošću, ljubavlju, požrtvovnošću, patriotizmom i samoprijegorom... Ne znam komu bih se više zahvaliti morao, da li poglavarstvu, svećenstvu, učiteljstvu ili rodoljubnom i velikodušnom Vašem građanstvu. Ja se svega toga nahvaliti ne mogu. Slava ti Bože, jer je veliko milosrđe i providnost tvoja! Ti nagradi vječnim i vremenitim dobrom naše plemenite dobrotvore!”²⁵

Iako ovo pismo snažno govori o veličini ljubavi i spremnosti na žrtvu slavonskih, srijemskih, banatskih i bačkih Hrvata, koji su prihvatili izgladnjelu hercegovačku djecu i spasili ih od sigurne smrti, ono ponajviše govori o nje-

22 Isto, str. 86.

23 I. Gavran, *Rodoljub na djelu (fra Didak Buntić, 1871-1922)*, u: *Svjetlo riječi*, 1988., br. 67, 102-107, str. 106.

24 D. Ćorić (ur.), *nav. dj.*, str. 11.

25 Prema: O. Knezović, *nav. dj.*, str. 43.

govu autoru. Iz njega progovara fra Didakova bezgranična vjera u Božju providnost kao i povjerenje u kršćansku dobrotu onih koji su u tom času mogli pomoći. Iz toga se rađala hrabrost upustiti se i u takve pothvate o kojima se drugi boje i razmišljati. U svemu tome fra Didak Buntić se doista pokazao kao pravi biblijski čovjek. Kad smo već na njegovu liku otkrili mnoge zajedničke crte s njegovim uzorom sv. Pavlom, možemo na kraju reći da cijelo njegovo vebno djelo najbolje objašnjava Pavlova rečenica: "Sve mogu u onome koji mi daje snagu" (Fil 4,13).

LITERATURA I IZVORI

ĆORIĆ, D. (ur.) (1978.), *Fra Didak Buntić. Spomenica o 60. obljetnici spasavanja gladne djece iz Hercegovine*, Zagreb-Mostar.

GAVRAN, I. (1988.), *Rodoljub na djelu (fra Didak Buntić, 1871.-1922.)*, Zagreb.

KNEZOVIĆ, O. (1938.), *Život i rad fra Didaka Buntića*, Zagreb.

NIKIĆ, A. (2004.), *Fra Didak Buntić – hrvatski i crkveni velikan*, Mostar.

SCHÜTZ, C. (izd.) (1992.), *Praktisches Lexikon der Spiritualität*, Freiburg-Basel-Wien.